

SXEDIO.865

30.9.1964: ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ
ΥΠΟΓΡΑΦΕΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ Η ΚΥΠΡΟΣ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΕ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΦΡΟΥΡΑΣ

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1964 ο Πρόεδρος Μακάριος σε συνέντευξη του στην εφημερίδα ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ των Αθηνών καθώρισε τις επόμενες κινήσεις του:

Είπε ότι μόνη φιλοδοξία του είναι η Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και προς αυτήν την κατεύθυνση θα κινείται ενώ παράλληλα ανακοίνωσε ότι τις επόμενες ημέρες κυπριακή αποστολή θα πήγαινε στη Μόσχα για να εξασφαλίσει στρατιωτική βοήθεια, ενώ στις συνομιλίες του με τον Γκαμάλ Αμπτέλ Νάσσερ της Αιγύπτου, είχε ενισχυθεί η Κύπρος τόσο πολιτικώς όσο και στρατιωτικώς.

Απάντησε ο Πρόεδρος Μακάριος στις ερωτήσεις του αθηναίου δημοσιογράφου:

ΕΡ: Δύνασθε να προσδιορίσετε πως ακριβώς διαμορφώνεται η Κυπριακή υπόθεση μετά τις συνομιλίες της Αλεξανδρείας;

ΑΠ: Φρονώ ακραδάντως ότι από τις εις Αλεξανδρείαν συνομιλίες μου μετά του Προέδρου Νάσσερ και τις ληφθείσας αποφάσεις, η θέση της Κύπρου ενισχύθη σημαντικώς. Νομίζω ότι θα είναι εθνική ζημία εάν αναφερθώ εις λεπτομρείας, ως προς την διαμόρφωσιν της Κυπριακής υποθέσεως, κατόπιν των συνομιλιών εις Αλεξανδρείαν. Γενικώς όμως δύναμαι να είπω ότι αι συνομιλίες μου μετά του Προέδρου Νάσσερ είχαν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω ενίσχυσιν της Κύπρου τόσον από πολιτικής όσον και από στρατιωτικής πλευράς με ευεργετικάς, ως πιστεύω επιπτώσεις διά την διαμόρφωσιν και εξέλιξιν της Κυπριακής υποθέσεως.

ΕΡ: Ποίαν ακριβώς λύσιν επιθυμεί ο κυπριακός λαός;

ΑΠ: Τον βάσει του δικαιώματος της

αυτοδιαθέσεως καθορισμόν του μέλλοντος, συμφώνως προς την θέλησιν και τους πόθους του. Πόθος δε και θέλησος του Κυπριακού ελληνισμού είναι η Ένωσις της Κύπρου μετά της Ελλάδος.

ΕΡ: Πιστεύετε ότι είναι εγγύς η ημέρα λύσεως του κυπριακού; Ημπορεί να συμβή και προ της συγκλήσεως της γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ;

ΑΠ: Δεν δύναμαι μετά βεβαιότητος να καθορίσω ημερομηνίας. Πιστεύω όμως ότι είναι εγγύς η ημέρα της ποθητής λύσεως του Κυπριακού.

ΕΡ: Προπαγάνδα ψιθύρου δεξιάγεται εναντίον σας ότι δήθεν δεν επιθυμείτε κατά βάθος τη ένωσιν, αλλά θέλετε ανεξάρτητον κυπριακόν κράτος δα να διοικείτε σεις. Δύνασθε να μου αποσαφηνίσετε κατά τον πλέον κατηγορηματικόν τρόπον ποίος είναι ο σκοπός σας;

ΑΠ: Σκοπός μου ήτο, είναι και θα παραμείνη η Ένωσις. προσωπική μου ιστορία και οι αγώνες μου, νομίζω ότι αποτελούν περί τούτου μαρτυρίαν αδιάψευστον. Αισθάνομαι πράγματι οδύνην βαθυτάτην όταν ακούω κατ' εμού ψιθύρους ότι επιθυμία μου είναι να διατηρήσω κυπριακόν κράτος, του οποίου να είμαι Πρόεδρος.

Δεν επεδίωξα το σημερινόν και προσωρινόν προεδρικόν αξίωμα μου. Εδέχθην απλώς να προσφέρω από της θέσεως αυτής τας υπηρεσίας μου προς τον Κυπριακόν λαόν, ο οποίος ορθώς ή εσφαλμένως ενόμισεν ότι αι υπηρεσίαι μου ήσαν απαραίτητοι και με περιέβαλε και εξακολουθεί να με περιβάλλη με την εμπιστοσύνην του. Ενόμισα καθήκον και υποχρέωσιν μου να μη αρνηθώ την ζητηθείσαν υπό του λαού προσφοράν των υπηρεσιών μου από της θέσεως του Προέδρου. Ουδέν όμως αξίωμα θεωρώ ανώτερον του Αρχιερατικού μου αξιώματος. Και η προεδρική μου ιδιότης δεν αποτελεί ικανοποίησιν οιασδήποτε προσωπικής φιλοδοξίας. Εάν έχω μίαν φιλοδοξίαν, είναι η σύνδεσις του ονόματος μου με την Ένωσιν της Κύπρου με την Ελλάδα. Η διά της Ενώσεως της Κύπρου επέκτασις των συνόρων της Ελλάδας μέχρι των ακτών

της Βορείου Αφρικής. Αυτή είναι η μόνη φιλοδοξία μου διά την πραγματοποίησιν της οποίας θα συνεχίσω μέχρι θανάτου πιστώς αγωνιζόμενος.

ΕΡ: Πώς θα κατοχυρωθή ο Κυπριακός λαός ότι μετά την Ένωσιν της νήσου με την Ελλάδα δεν θα επιβληθούν επί της Κύπρου αυτά τα οποία σήμερα αρνούνται οι Κύπριοι; (Διατήρισις Αγγλικών βάσεων, εδαφικά και άλλαι παραχωρήσεις εις την Τουρκίαν);

ΑΠ: Υπάρχουν διάφοροι τρόπου κατοχυρώσεως δεν νομίζω όμως σκόπιμον να αναπτύξω και εκθέσω τούτους εις δημοσιογραφικήν συνέντευξιν..

ΕΡ: Πού αποδίδετε τα σημειούμενα έκτροπα εναντίον της αμερικής, της Ρωσίας, της Ελλάδος και άλλων χωρών;

ΑΠ: Εις την Τουρκίαν είναι σύνηθες φαινόμενον το τοιούτου είδους έκτροπα. Είναι εκδηλώσεις και αντιδράσεις ανάλογοι προς το επίπεδον του τουρκικού πληθυσμού.

ΕΡ: Θα πραγματοποιηθή αποστολή Κυπριακής αντιπροσωπείας εις την Μόσχαν; Και ποίος ο σκοπός; Διεξάγονται μεταξύ του εν Λευκωσία πρεσβευτού της ΕΣΣΔ και της Κυπριακής Κυβερνήσεως συτνομιλίαι προπαρασκευαστικάί του ταξιδίου;

ΑΠ: Μάλιστα. Και ευρισκόμεθα εις επαφήν μετά του εν Λευκωσία Σοβιετικού πρέσβευς διά την προπαρασκευήν του ταξιδίου. Πολύς γνωστός ήδη είναι ήδη ο σκοπός του ταξιδίου. Η Κύπρος σήμερα απειλείται και αντιμετωπίζει κινδύνους, σοβαρούς. Υπέστη δε προσφάτως και επί τριήμερον τουρκικήν αεροπορικήν επίθεσιν. Εζητήσαμεν κα αποδεχόμεθα βοήθειαν οποθενδήποτε προερχομένην. Εξ ανατολών και εκ δυσμών. Πιστεύομεν ότι τούτο επέβαλλε το εθνικόν συμφέρον, το οποίον υπέρκειται ιδεολογικών τοποθετήσεων και αποτελεί την μοναδική πυξίδα των κατευθύνσεων και ενεργειών μας. Δεν αποκρύπτομεν την οδυνηράν πικράν και απογοήτευσιν, την οποίαν εδοκιμάσαμεν από την στάσιν ωρισμένων δυτικών χωρών, αι οποίαι ούτε καν εξέφρασαν έστω και τυπικώς, ολίγας λέξεις συμπαθείας διά τα αθώα

θύματα των τουρκικών βομβαρδισμών. Εζητήσαμε και αποδεχόμεθα βοήθειαν της Σοβιετικής Ενώσεως, εφόσον αυτή είναι δυνατόν να παραχθή άνευ οιασδήποτε όρων, πολιτικών δεσμεύσεων ή ανταλλαγμάτων. Αυτός είναι ο σκοπός της μεταβάσεως Κυπριακής αποστολής εις την Σοβιετικήν πρωτεύουσαν".

Στη Μόσχα αναχώρησε τελικά ο αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών, Υπουργός Εμπορίου Ανδρέας Αραούζος στις 11 Σεπτεμβρίου 1964. Τον συνόδευε ο Γενικός διευθυντής του Υπουργείου Εξωτερικών Κώστας Ασιώτης. Στη Μόσχα θα συνενωνόταν μαζί τους ο πρεσβευτής της Κύπρου Λεύκος Γεωργιάδης.

Ο Ανδρέας Αραούζος δεν έκαμε καμιά προσπάθεια να αποκρύψει τον σκοπό της αποστολής του. Στους δημοσιογράφους δήλωσε:

"Μεταβαίνομεν εις την Μόσχαν διά συνομιλίας μετά της Σοβιετικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπ' αυτής εκδηλωθείσαν προθυμίαν να παράσχη βοήθειαν εις την Κύπρον, εις ανταπόκρισιν της εκκλήσεως του Μ. Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προς τον Πρωθυπουργόν της Σοβιετικής Ενώσεως κ. Ν. Κρούστσεφ".

Σε σχετική μάλιστα ερώτηση είπε οι συνομιλίες του θα κάλυπταν όλες τις πτυχές του Κυριακού, πολιτική και στρατιωτική.

Ενώ ο Ανδρέας Αραούζος κατευθυνόταν στη Μόσχα ο Πρόεδρος Μακάριος επαναλάμβανε στη Λευκωσία την απόφαση του ότι ο δρόμος που ακολουθούσε ήταν μονόδρομος και ότι μοναδικός του στόχος ήταν να συμβάλει στην ενίσχυση στρατιωτικώς της Κύπρου παρά τις αντιδράσεις ορισμένων χωρών του ΝΑΤΟ τις οποίες γνώριζε.

Σε συνέντευξη του στον απεσταλμένο του Τσεχοσλοβακικού πρακτορείου ειδήσεων (Φιλελεύθερος 15.9.1964) ανέφερε:

"Γνωρίζω ότι μερικάί χώραι του ΝΑΤΟ δεν βλέπουν ευνοϊκώς την προσφοράν βοήθειας εκ μέρους της Σοβιετικής Ενώσεως. Εν τούτοις, η απόφασις των αυτή μου είναι εντελώς αδιάφορος. Υπαράνω όλων, ενδιαφέρομαι διά την ελευθερίαν και την εδαφικήν

ακεραιότητα της χώρας μου. Πιστεύω ότι αι δηλώσεις και αι προειδοποιήσεις του κ. Κρούστσεφ απειτέλεσαν ανασταλτικόν παράγοντα εις τα σχέδια των επιδρομικών δυνάμεων. Ο λαός της Κύπρου είναι πολύ ευγνώμων διά την στάσιν της Σοβιετικής Ενώσεως, η οποία ενισχύει την απόφασιν του να μη ενδώση εις τας πιέσεις και να δεχθή λύσιν του προβλήματος του, η οποία θα εξυπηρετή όχι τα πραγματικά συμφέροντα του Κυπριακού λαού, αλλά τα συμφέροντα μερικών άλλων χωρών".

Η αντιπροσωπεία συναντήθηκε με τον Πρωθυπουργό Νικήτα Κρούστσεφ και στρώθηκε στη δουλειά με επαφές κυρίως με τους υφυπουργούς Εξωτερικών Βασίλι Κουσνέτσωφ και Νικολάϊ Φιριούμπιν.

Αυτές τις μέρες βρισκόταν στη Μόσχα ο Πρόεδρος των Ινδιών και ο Πρόεδρος του Ανωτάτου Σοβιέτ Μικογιάν βρήκε την ευκαιρία σε δυο περιπτώσεις να επαναλάβει την υποστήριξη της χώρας του προς την Κύπρο.

Προσφωνώντας τον Πρόεδρο των Ινδιών Ρανακρίσαν ο Μικογιάν προειδοποιούσε ότι "οι καιροί άλλαξαν και ότι οι λαοί δεν είναι πλέον ανυπεράσπιστοι".

Η μετάβαση της κυπριακής αποστολής στη Μόσχα συνδυάστηκε και με επίσκεψη του Πρωθυπουργού της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας Αλυ Σάπρυ στη ρωσική πρωτεύουσα για συζήτηση των λεπτομερειών της αποστολής οπλισμού στην Κύπρο.

Με την ευκαιρία οι δυο χώρες εξέδωσαν κοινό ανακοινωθέν στις 23 Σεπτεμβρίου, ύστερα από τις συνομιλίες του Αλυ Σάπρυ με τον Κρούστσεφ που αναφερόταν ιδιαίτερα στο Κυπριακό και τονιζόταν ιδιαίτερα:

"Τα τελευταία γεγονότα στην Κύπρο και τα περίξ αυτής δημιουργούν απειλήν κατά της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά της ασφαλείας των κρατών στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής.

Ευθύς εξ αρχής των Κύπρω γεγονότων η

Σοβιετική Ένωση και η ΗΑΔ δικήρυξαν ότι η εν τη νήσω κατάσταση αποτελεί εσωτερικόν ζήτημα της κυπριακής Δημοκρατίας και ότι δεν πρέπει να παραβλεφθή η αυθαιρεσία των χωρών εκείνων αι οποίαι προσπαθούν να μετατρέψουν την Κύπρο σε στρατιωτικήν επιδρομικήν βάση.

Η Σοβιετική Ένωση και η Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία έλαβαν και εξακολουθούν να τηρούν σταθεράν θέσιν επί του θέματος της υποστηρίξεως του αγώνος του κυπριακού λαού διά την διατήρησιν της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητος της νήσου του ως και την ενίσχυσιν της Κυπριακής Δημοκρατίας. Υποστηρίζουν επίσης την αξίωσιν της Κυπριακής Κυβερνήσεως όπως αποχωρήσουν εκ Κύπρου τα ξένα στατεύματα και διαλυθούν αι εν τη νήσω ξένα στρατιωτικάί βάσεις.

Η Σοβιετική Ένωση και η Ηνωμένη αραβική Δημοκρατία εκφράζουν την κατανόησιν των προς τας δηλώσεις της Κυπριακής Κυβερνήσεως και του Προέδρου Μακαρίου διά των οποίων αποφασιστικώς απορρίπτονται τα σχέδια τα αποσκοπούντα εις την διάλυσιν της Κύπρου ως κυριάρχου κράτους, εις την εγκαθίδρυσιν στρατιωτικών βάσεων του ΝΑΤΟ εις την Κύπρον και εις την ουσιαστικήν διχοτόμησιν της νήσου.

Η Σοβιετική Ένωση και η ΗΑΔ υποστηρίζουν ότι οι Κύπριοι πρέπει να αφεθούν να επιτύχουν συμφωνίαν μόνοι των δι' ειρηνικών μέσων άνευ ξένης επεμβάσεως".

Οι συνομιλίες προχωρούσαν πολύ καλά και σαν ο Ανδρέας Αραούζος είχε κάτι το ολοκληρωμένο στα χέρια του έστειλε στην Κύπρο τον πρεσβευτή της Δημοκρατίας στη Μόσχα Λεύκο Γεωργιάδη για να ενημερώσει τον Πρόεδρο Μακάριο προσωπικά και να πάρει οδηγίες από αυτόν για τα περαιτέρω, ώστε να οριστικοποιηθεί η συμφωνία καθώς στη Μόσχα αναμενόταν τις επόμενες ημέρες και ο Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού.

Ο Λεύκος Γεωργιάδης πήγε κατ' ευθείαν στον Πρόεδρο Μακάριο και ο Αρχιεπίσκοπος κάλεσε σύσκεψη στο προεδρικό στην οποία παρέστησαν ο Υπουργός

Εωτερικών Πολύκαρπος Γιωρκάτζης και ο αρχηγός της ΑΣΔΑΚ Γεώργιος Γρίβας μαζί με τον υποπτέραρχο Βουτσινά και το Στρατηγό Πρόκο, ο οποίος είχε ήδη διορισθεί αρχηγός της Εθνικής Φρουράς σε διαδοχή του Στρατηγού Καραγιάννη.

Στη συνάντηση δόθηκαν πλήρεις λεπτομέρειες για τα όσα πρόσφερε η Ρωσία. Ανάμεσα σ' αυτά ανέφερε πως ήταν διατεθειμένη να προσφέρει στην Κύπρο μέχρι και πολεμικά αεροπλάνα και κατευθυνόμενους πυραύλους.

Τις λεπτομέρειες παρέθετε αργότερα ο Στρατηγός Γρίβας σε επιστολή του στον Υπουργό Εθνικής Αμυνας της Ελλάδας Πέτρο Γαρουφαλιά, στις **28 Σεπτεμβρίου 1964** (Σπύρου Παπαγεωργίου τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού, τόμος Β, σελ.**348**):

"Την εσπέραν της **24ης** τρέχοντος ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος με εκάλεσε μέ τον Υποπτέραρχο Βουτσινά και το Στρατηγό Πρόκο, στην παρουσία του Κυπρίου πρέσβεως στη Μόσχα Γεωργιάδη και του Υπουργού Πολύκαρπου Γιωρκάτζη και μου ενεχείρισε κατάσταση πολεμικού υλικού, την οποίαν έφερε ο κ. Γεωργιάδης από τη Μόσχα και στην οποία εμφανίζονται τα προσφερόμενα από τη Ρωσία ύστερα από αίτηση της Κυπριακής Κυβέρνησης.

Από την εξέταση των χαρακτηριστικών, αυτού διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα τα οποία υποστήριξα στη συγκέντρωση που έγινε την επομένη για λήψη απόφασης.

1. Τα οκτώ αεροπλάνα που προσφέρονται είναι για μας ακατάλληλα (μεγάλο άνοιγμα πτερύγων, μεγάλη τρωσιμότητα, μικρή ταχύτητα, κατάλληλα κυρίως για τουριστικούς σκοπούς. Τα απορρίψαμε.

2. Κατευθυνόμενα βλήματα. Θα παραδίδονταν μετά από εξάμηνο. Η εκπαίδευση του προσωπικού θα απαιτούσε γύρω στους **12** μήνες. Χρησιμοποίηση αυτών μόνον εναντίον εναερίων στόχων, άνω των **500** μέτρων μέχρι **27,000** ποδών. Αυτό αποτελεί μειονέκτημα, το οποίο αυξάνεται ακόμη περισσότερο με την

τοποθέτηση τους σε υψώματα. Έτσι, αυτά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναντίον στόχων επιφανείας και κυρίως πλοίων του αντιπάλου, ενώ τα ζητηθέντα έπρεπε να συνδυάζουν και τα δυο, δηλαδή βολή εναντίον εναερίων στόχων και στόχων επιφανείας. Και αυτά τα αποκλείστηκαν από μένα.

Εν τούτοις ο Αρχιεπίσκοπος έδωσε εντολή στον πρέσβη Γεωργιάδη να συμπεριληφθούν στη συμφωνία με δικαίωμα επιλογής.

3. Ζητήθηκαν δυο ακόμη τορπιλλάκατοι και μας δόθηκαν χαρακτηριστικές ιδιότητες μικρών περιπολικών, διαφορετικές από εκείνες που περιλαμβάνονται στη συμφωνία που υπεγράφη προ καιρού. Ζητήθηκαν διευκρινίσεις για τη διαφορά.

Τα άλλα υλικά που προσφέρθηκαν, τα οποία βρήκαμε κατάλληλα για μας ήσαν: **200** κάννες αντιεροπορικών των **12,7** με αρκετά πυρομαχικά, δυο μοίρες επωχούμενου πυροβολικού με τα οχήματά τους, **32** βαρέα άρματα, **32** τεθωρακισμένα οχήματα, **100** αυτοκίνητα τριών τόνων το καθένα και μερικά μέσα διαβιβάσεων".

Ο Λεύκος Γεωργιάδης έφυγε αμέσως την επομένη για τη Μόσχα όπου έφθασε σε δυο μέρες και ο Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού για συνομολόγηση της συμφωνίας.

Ο Ανδρέας Αραούζος είχε προετοιμάσει καλά το έδαφος για τη σύναψη της σχετικής συμφωνίας με τους Ρώσους και παρέτεινε την παραμονή του εν αναμονή της άφιξης του Σπύρου Κυπριανού για τη συνομολόγηση της. Ο Σπύρος Κυπριανού όμως καθυστέρωσε λόγω των συζητήσεων που γίνονταν στα Ηνωμένα Έθνη για το θέμα της αντικατάστασης της ΤΟΥΡΔΥΚ που διεξαγόταν στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών παράλληλα με τη σύζησηση της παράτασης της θητείας της ΟΦΥΝΙΚΥΠ.

Όταν τελικά ξεκαθάρισε το όλο θέμα ο Σπύρος Κυπριανού έφθασε τη Μόσχα στις **27** Σεπτεμβρίου και συνενώθηκε με την υπόλοιπη αντιπροσωπεία με την οποία προσυπέγραψαν τη σοβιετική συμφωνία, ενώ επίσημες πηγές διευκρίνησαν ότι η Ρωσία έδωσε ό,τι

ζήτησε η Κυπριακή αντιπροσωπεία.

Τελικά η συμφωνία υπεγράφη στις **30** Σεπτεμβρίου **1964**. Την υπέγραψαν ο Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού και ο Ρώσος Στρατηγός Σιντόροβιτς, υπεύθυνος επί θεμάτων στρατιωτικής βοήθειας σε ξένες χώρες.

Ο Ανδρέας Αραούζος δήλωσε ότι η βοήθεια που θα δοθεί στην Κύπρο περιλαμβάνει όπλα αλλά απέφυγε να δώσει άλλες λεπτομέρειες

Από την άλλη ο Σπύρος Κυπριανού έσπευσε να διαλύσει όλες τις εικασίες λέγοντας ότι στη συμφωνία δεν υπάρχει κανένας όρος για την παροχή της βοήθειας, ενώ παράλληλα η Ρωσία εξέφρασε την πλήρη υποστήριξη προς τη θέση της Κυπριακής Κυβέρνησης στο Κυπριακό.

Η Αντιπροσωπεία αναχώρησε από τη Μόσχα αφού παρέστη σε δεξίωση που δόθηκε προς τιμή της στο Κρεμλίνο.

Ούτε στο κοινό ανακοινωθέν που εκδόθηκε αναφέρονταν λεπτομέρειες της συμφωνίας, αλλά ούτε και γινόταν καμιά αναφορά σε δεσμεύσεις που είχε αναλάβει η κυπριακή αντιπροσωπεία.

Αντίθετα στο ανακοινωθέν ξεκαθαριζόταν λεπτομερώς ότι την παροχή της βοήθειας είχε ζητήσει η Κυπριακή Κυβέρνηση.

Το κοινό ανακοινωθέν έχει ως εξής:

"Κυπριακή Κυβερνητική αντιπροσωπεία αποτελούμενη εκ του κ. Α. Αραούζου, Υπουργού Εμπορίου και Βιομηχανίας, του κ. Κ. Α. Ασιώτη, Γεν. διευθυντού του Υπουργείου Εξωτερικών και του κ. Λ. Γεωργιάδη, πρεσβευτού της Κύπρου εις την Σοβιετικήν Ενωσιν αφίκετο εις Μόσχαν την **11**ην Σεπτεμβρίου προς διεξαγωγήν συνομιλιών μετά της Σοβιετικής Κυβερνήσεως.

Την **26**ην Σεπτεμβρίου ο κ. Κυπριανού, Υπουργός Εξωτερικών αφίκετο επίσης εις Μόσχαν και συμμετέσχε των συνομιλιών κατά το τελικόν αυτών στάδιον.

Κατά την παραμονήν της εις την Σοβιετικήν Ενωσιν η Κυπριακή Αντιπροσωπεία εγένετο δεκτή υπό

του Πρωθυπουργού της Σοβιετικής Ενώσεως κ. Κρούστσεφ, προς τον οποίον επέδωσε προσωπικόν μήνυμα του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, εν τω οποίω εκφράζεται ευγνωμοσύνη προς την Σοβιετικήν Ενωσιν διά την βοήθειαν και υποστήριξιν προς την Κύπρον. Η μετά του κ. Κρούστσεφ συνομιλία διεξήχθη εις ατμόφαιραν φιλίας και ειλικρινείας, κατ' αυτήν δε συνεζητήθησαν ζητήματα αφορώντα την περαιτέρω ανάπτυξιν των Κυπρο-Σοβιετικών σχέσεων την κατάστασιν εις την Ανατολικήν Μεσόγειον και άλλα θεματα, ενδιαφέροντα τας δύο χώρας.

Ο κ. Κρουστσεφ ετόνισεν ότι η Σοβιετική Ενωσις υποστηρίζει αποφασιστικώς τον δίκαιον και θαρραλέον αγώνα του Κυπριακού λαού και της Κυβερνήσεως του εναντίον των επιδρομικών ενεργειών και δολοπλοκιών, ωρισμένων χωρών του ΝΑΤΟ, οι οποίοι επιδιώκουν να επιβάλουν εις την Κύπρον πολιτικός λύσεις अपαραδέκτους εις τον κυπριακόν λαόν, συμπεριλαμβανούσας την εγκαθίδρυσιν στρατιωτικών βάσεων κατά παραβιάσιν των κυριαρχικών δικαιωμάτων του Κυπριακού λαού.

Εις τον κυπριακόν λαόν εν τω συνόλω του δέον όπως παρασχεθή η ευκαιρία να διευθετηθή μόνος του τα εσωτερικά προβλήματα του ειρηνικώς, άνευ οιασδήποτε εξωτερικής επεμβάσεως.

Κατά την μετά του κ. Κρούστσεφ συνομιλίαν η Κυπριακή αντιπροσωπεία υπέβαλεν ωρισμένας προτάσεις και επιθυμίας σχετικώς προς την παροχήν βοήθειας εις την Κύπρον. Κατόπιν οδηγιών του Πρωθυπουργού της Σοβιετικής Ενώσεως αι εν λόγω προτάσεις και αι εκφρασθείσαι επιθυμιαί εξητάσθησαν μετά πάσης προσοχής υπό των αρμοδίων Σοβιετικών Υπουργείων και Οργανισμών.

Επετεύχθη συμφωνία ως προς τα πρακτικά μέτρα βοήθειας την οποίαν η Σοβιετική Ενωσις θα παράσχη εις την Κυπριακήν Δημοκρατίαν προς διασφάλισιν της ελευθερίας και της εδαφικής ακεραιότητος της.

Οι Υπουργοί κ.κ. Σ. Κυπριανού και Α. Αραούζος επισκέφθησαν τον κ. Α. Ι. Μικογιάν, Πρόεδρον του

Προεδρείου του Ανωτάτου Σοβιέτ της Σοβιετικής Ενώσεως και αντήλλαξαν μετ' αυτού απόψεις επί της εν Κύπρω καταστάσεως.

Η Κυπριακή Αντιπροσωπεία έσχε σειράν συνομιλιών μετά του κ. Β. Κουζνέτσωφ, Αναπληρωτού Υπουργού των Εξωτερικών της Σοβιετικής Ενώσεως, του κ. Ι. Β. Αρχίπωφ, Αναπληρωτού Προέδρου της παρά τω Υπουργικώ Συμβουλίω Κρατικής Επιτροπής Οικονομικών Σχέσεων μετά Ξένων Χωρών και μετ' άλλων επισήμων".

Η Κυπριακή αντιπροσωπεία επέστρεψεν στη Λευκωσία την 1ην Οκτωβρίου. Ο,τι όμως προσπαθούσαν πολλοί και ιδιαίτερα οι δυτικοί ήταν να αφήσουν το υπονοούμενο ότι στη συμφωνία υπήρχε κάποια μυστική δέσμευση για ανάληψη κάποιων υποχρεώσεων από την Κυπριακή Κυβέρνηση προκειμένου να εξασφαλισθεί η βοήθεια.

Ο Σπύρος Κυπριανού διαβεβαίωσε από την πρώτη στιγμή τόσο στη Μόσχα αλλά και μόλις πάτησε το πόδι του στη Λευκωσία την 1η Οκτωβρίου ότι η συμφωνία με τη Ρωσία εξυπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα του κυπριακού λαού και δεν περιέχει οποιουσδήποτε όρους ή δεσμεύσεις.

Την επομένη ο Γλαύκος Κληρίδης αφού ενημερώθηκε για τη συμφωνία τόνισε:

"Έχει ήδη δηλωθή επισήμως ότι η μετά της Σοβιετικής Ενώσεως συναφθείσα συμφωνία δια παροχήν βοήθειας προς την Κύπρον δεν περιέχει οποιουσδήποτε όρους. Δύναται εξ ίσου να λεχθή ότι η Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία ανταποκρινομένη προς παράκλησιν της Κυπριακής Κυβερνήσεως διά παροχήν βοήθειας ουδέποτε υπέβαλεν οποιουσδήποτε όρους. Είναι βεβαίως σαφές ότι ούτε η Σοβιετική Ένωσις ούτε η Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία εσκέφθσαν ποτέ περί εδαφικής επεκτάσεως εν Κύπρω".

Αλλά και ο Πρόεδρος Μακάριος σε μετέπειτα δηλώσεις του στην εφημερίδα "Ακρόπολη" των Αθηνων (Ο ΑΓΩΝ 4.12.1964) ανέφερε ότι θεωρούσε τη συμφωνία με τη Ρωσία ως μια εμπορική πράξη και τίποτε περισσότερο:

ΕΡ: Υπάρχει πολιτική συμφωνία μεταξύ Κύπρου και Ρωσίας;

ΑΠ: Ουδεμία πολιτική συμφωνία υπεγράφη μετά της Σοβιετικής Ένωσης. Η υπογραφείσα συμφωνία αφορά εις την προμήθειαν πολεμικού υλικού εις την Κύπρον. Διά την τοιαύτην συμφωνίαν δεν ετέθησαν οιασδήποτε φύσεως πολιτικοί όροι και ουδεμία απολύτως πολιτική δέσμευσις ανελήφθη υπό της Κυπριακής Κυβερνήσεως.

ΕΡ: Το παραγγελθέν εις την Ρωσίαν πολεμικόν υλικόν παρεσχέθη δωρεάν ή εγένετο εμπορική πράξις;

ΑΠ: Δι' όλα τα παραγγελθέντα είδη στρατιωτικού υλικού υπεγράψαμεν συμφωνίαν εμπορικής καθαρώς φύσεως, περιλαμβάνουσας τας τιμάς των παραγγελθέντων ειδών και τους όρους αποπληρωμής. Πρόκειται δηλαδή περί πράξεως αγοραπωλησίας... Απετάθημεν πρώτον εις την Αγγλίαν και ακολούθως εις διαφόρους άλλας χώρας διά την αγοράν πολεμικού υλικού. Αρνητική όμως ήτο η απάντησις. Μεμονωμέναί ήσαν αι περιπτώσεις κατά τας οποίας είχομεν πρόθυμον ανταπόκρισιν. Δεν ήτο όμως δυνατόν να έχωμεν ποσοτικώς και ποιοτικώς τον απαιτούμενον διά την άμυναν της νήσου οπλισμόν".

Το θέμα της στρατιωτικής βοήθειας προς την Κύπρον και όλες τις λεπτομέρειες συζήτησε ο Προεδρος Μακάριος ύστερα από μερικές ημέρες με το φίλο του Γκαμάλ Αμπτέλ Νάσσερ και πάλι στο Κάϊρο όπου πήγε στις **6 Οκτωβρίου 1964** για να παραστεί στη δεύτερη διάσκεψη των Πρωθυπουργών των αδεσμεύτων χωρών.

Μαζί του πήγαν τόσο ο Σπύρος Κυπριανού όσο και ο Ανρέας Αραούζος, οι οποίοι είχαν αναμιχθεί ενεργά και γνώριζαν όλες τις λεπτομέρειες για τη στρατιωτική βοήθεια που θα κατέφθανε στην Κύπρον σε λίγο καιρό.